

Research paper

Psychological and Social Factors Influencing the Development of Sports for Athletes with Disabilities in Tajikistan

Ali Alizadeh¹, and Zynalabedin Cobuliev²

1. Ph.D Student in Sport Management, Academy of Sciences, Dushanbe, Tajikistan (Corresponding Author)

2. Professor in Management and Technology Academy of Sciences, Dushanbe, Tajikistan

Abstract

The present study identifies the psychological and social factors influencing the development of sports for athletes with disabilities in Tajikistan. The present study employed the correlation method and structural equation modeling. Three hundred athletes with disabilities were selected using convenience sampling, and each one completed a researcher-made questionnaire. With 56 questions in the psychological and social fields, this questionnaire was designed based on theoretical foundations, interviews with athletes with disabilities, and experts, and five academic experts confirmed its face-content validity. The results of exploratory factor analysis identified ten factors: media, family, social support, social interaction, respect, motivation, joy and happiness, fear, self-confidence, and self-efficacy; confirmatory factor analysis in LISREL confirmed these factors. This study showed that social factors, including respect, social support, media, family, and social interaction, are the most critical barriers to the development of sports for athletes with disabilities, respectively. The psychological factors of participation motivation, self-esteem, fear, self-efficacy, pleasure, and vitality, respectively, were also found to be most critical .

Received: 11
Oct 2020

Accepted: 06
Jan 2021

Keywords:
Self-Confidence,
Social Support,
Athletes with Disabilities,
Media, Sports Participation

Extended Abstract Abstract

Disability as a social phenomenon and undeniable fact has always existed in societies from the distant past to the

1. Email: amajali132@gmail.com

2. Email: cobuliev@gmail.ru

present. Due to the negative attitudes that society has towards disability, people with disabilities experience a series of challenges. Today and over time, the disability laws around the world are paying close attention to the needs of people with disabilities. Therefore, the quality of life of individuals with disabilities has improved significantly. In recent years, one of the most important measures taken in this field is to develop the participation of people with disabilities in sports (Murphy, 2018).

Today, athletes with disabilities have been able to achieve the necessary self-confidence to enjoy a quality of life with their success in sports. In many countries, there are opportunities for people with disabilities to demonstrate their abilities in sports and physical activity at the grassroots level. However, this participation is not the same all over the world, and people with disabilities face major barriers in developing countries that limit access to the participation in sports and physical activity. One of the areas in which people with disabilities participate in social activities and prevent their isolation in society is participation in sports competitions (Jaarsma, Dijkstra, Geertzen & Dekker, 2014). In the current situation, doing sports activities for the disabled has become particularly important and is considered not only as a means of recreation and treatment but also as a factor in the development of their physical and mental disabilities (Shojaei, 2002). In this regard, there are some obstacles and opportunities that

can reduce or increase the participation of people with disabilities in sports activities. Verschuren, Wiart, Hermans & Ketelaar (2012) consider environmental factors (transportation and so on) and personal factors as the most important barriers to the participation of this group in physical activities. Environmental factors, transportation, facilities and equipment as well as socio-cultural and economic factors are the most important deterrents, and the enjoyment of vitality, health and social interaction are the most important factors driving participation in the physical activities of the disabled.

Bragaru, Dekker, Geertzen & Dijkstra (2013) examined the barriers to sports participation of people with lower extremity amputations in the Netherlands and presented technical, social and personal factors in their model. In Tajikistan, 39% of the population live below the poverty line. Disability and poverty reinforce each other. Tajikistan's health system is transitioning from traditional to new health systems with new management, financial and operational mechanisms. In Tajik society, the rights of people with disabilities and access to services are not known to them, and people with disabilities do not always have access to facilities in their city, and cultural poverty in dealing with people with disabilities is another problem in this society (Mishra et al., 2018).

Therefore, due to the change in the health system of the Tajik society and the lack of research on sports for the disabled in this community, it seems

that identifying psychological and social factors affecting the development of sports for the disabled in Tajikistan is important and necessary to exercise and do physical activity. Identifying the effective factors on the development of sports for the disabled can significantly help to eliminate them and provide effective solutions to increase participation in sports activities.

Materials and Methods

The present study was a structural equation in terms of practical purpose and correlation in terms of content.

Participants

The statistical population of the current study was an unlimited number of all physically disabled people in Dushanbe, Tajikistan. From this community, 300 disabled people were selected as the available sample.

Data collection tools and methods

First, based on the theoretical foundations, the interviews with disabled athletes and experts were

designed with 56 questions in the psychological and social fields, and its face/content validity was confirmed by 5 academic experts.

Next, 5 Likert options were set based on the spectrum then, ten components including social components such as media, family, social support, social interaction and respect-compassion as well as psychological components comprising motivation to participate, pleasure and cheerfulness, fear of harm, self-confidence and self-efficacy were selected. The scoring method was from 1 to 5, respectively.

Data Processing Method

Exploratory factor analysis was used in SPSS 26 to explore psychological and social factors, and structural equation analysis in Lisrel 9.3 was used to confirm the components in the measurement model.

Findings

Table 1- Fit indicators Goodness of fit

Indicators	value	Acceptable values	Interpretation
χ^2	P=0.000 χ^2	Is significant	< 0.05 (so it is significant)
DF/2 χ	1.9	Values between 1 and 3	acceptable
RMSEA	0.056	Values less than 0.06	acceptable
NFI	0.92	Values between 0.90 and 0.95	acceptable
NNFI	0.90	Values between 0.90 and 0.95	acceptable
CFI	0.90	Values between 0.90 and 0.95	acceptable
IFI	0.90	Values between 0.90 and 0.95	acceptable
SRMR	0.054	below 0.08	acceptable

X2: Chi-Square, DF: Degree of Freedom, RMSEA: Root Mean Square Error of

Approximation, NFI: Normed Fit Index, NNFI: Non-normed Fit Index, CFI:

Comparative Fit Index, IFI: Increment Fit Index, SRMR: Standardized Root Mean Square Residual.

Table 1 shows the goodness indicators of RMSEA fit, Chi-square to freedom ratio ($2/df\chi$), NFI, NNFI, CFI, IFI, SRMR, and most of the indicators are acceptable; therefore, the confirmatory factor analysis of fit supports the proposed model.

Discussion and Conclusion

The aim of this study was to identify the psychological and social factors affecting the development of sports for the disabled in Tajikistan, in which 10 categories of factors were identified as the main factors. The results of the ongoing study showed that in social factors, respectively, the respect, social support, media, family and social interaction factors were the most important barriers. In terms of psychological factors, the motivation to participate, self-esteem, fear, self-efficacy and pleasure and vitality were the most important factors, respectively. In general, it should be said that the disabled like other members of society have the right to use sports and welfare facilities, and according to their physical condition, the environment should be psychologically appropriate for their presence. For example, Vakili et al. (2019) indicated that the resilience, optimism, self-efficacy and hope had a significant effect on the development of participation in public sports for veterans and disabled persons. Keep in mind that 2% of the population of Tajikistan is disabled and it is their natural right to use sports facilities.

Sport has a broader meaning for the disabled. A disability person can reduce his mobility limitations through exercise, gain independence and be useful to his community. One of the effective factors is self-esteem interacting with social support. According to the Dohrnvand's model, good situations and mental adjustment are useful coping strategies for people with disabilities (Steinhardt, Ullenhag, Jahnsen & Dolva, 2020); another factor influencing the development and sports participation of the disabled is their family. These results are in line with those of Naderian and Hashemi (2009). According to Crawford's pyramid barrier model, the family barriers seem to be one of the factors influencing individuals' non-participation in sports activities; hence, it seems that the association of other family members with disabled people in sports activities, encouragement as well as spiritual and financial support of the family can play a decisive role in the development and participation of sports for the disabled. Moreover, the behavior and family conditions should be such as to motivate the disabled so that these people are interested in sports activities and participate in it regularly and continuously (Zirdast and Sharifian, 2016). Public media like radio and television can be very influential due to their large audiences, pervasiveness and high penetration rate, and publications will certainly do so by following other media. Increasing media support leads to a significant increase in the motivation of women with physical disabilities to participate.

The most important goal of mass sports media, in line with national goals in each country, can be the development of sports with different dimensions and axes, and mass media in most cases can be effective (Ghasemi, 2007). Fear of being ridiculed and fear of injury are other important psychological factors in the development of Tajik sports for the disabled. The compassionate view that treating people with disabilities as a disabled person deprives them of self-confidence and reduces their motivation to participate.

Reference

1. Bragaru, M., Dekker, R., Geertzen, J. H., & Dijkstra, P. U. (2011). Amputees and sports. *Sports medicine*, 41(9), 721-740.
2. Jaarsma, E. A., Dijkstra, P. U., Geertzen, J. H. B., & Dekker, R. (2014). Barriers to and facilitators of sports participation for people with physical disabilities: A systematic review. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 24(6), 871-881.
3. Mishra, S., DeMuth, S., Sabharwal, S., Watts, H. G., Lentz, K. K. L., Huber, M., ... & World Health Organization. (2018). Disability and rehabilitation in Tajikistan: development of a multisectoral national programme to leave no one behind. *Public health panorama*, 4(02), 202-209.
4. Murphy, E. A. (2018). Understanding Thai Attitudes toward Individuals with Physical Disabilities: Outcome of an International Adaptive Sports Training Program
5. Naderian JM, Hashemi H. (2009). Barriers to women's participation in exercise women in Isfahan. *J Res Sport Sci*, 23(2):137-50.
6. Qasemi, H. (2007). Investigating the role of mass media in the development of sports in the country, PhD thesis, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran. In Persian
7. Rankin, M. A. (2012). Understanding the barriers of participation in sport.
8. Vakili, S., and Soleimani (2019). Identifying and compiling the model of motivations for sports participation of veterans and the disabled. *Studies sport psychology*. 8 (30). 142-160.
9. Verschuren, O., Wiart, L., Hermans, D., & Ketelaar, M. (2012). Identification of facilitators and barriers to physical activity in children and adolescents with cerebral palsy. *The journal of pediatrics*, 161(3), 488-494.
10. Zebardast A, Sharifiyan E. (2016). Evaluation of Barriers Effecting the Participation of Iranian Spinal Cord Injuries in Recreational Physical Activities. *Sport Manag*.8 (3):343-57.

مقاله پژوهشی

عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر در توسعه ورزش معلولان تاجیکستانی

علی‌علیزاده^۱، و زین‌العابدین کابالیوف^۲

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، آکادمی علوم تاجیکستان (نویسنده مسئول)

۲. استاد مدیریت و تکنولوژی، آکادمی علوم تاجیکستان

چکیده

هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر در توسعه ورزش معلولان تاجیکستانی بود. روش پژوهش حاضر همبستگی از نوع معادلات ساختاری است. تعداد ۳۰۰ معلول به‌صورت نمونه در دسترس انتخاب و پرسش‌نامه محقق ساخته را تکمیل کردند. این پرسش‌نامه بر اساس مبانی نظری، مصاحبه با ورزشکاران معلول و کارشناسان با تعداد ۵۶ سؤال در حیطه‌های روان‌شناختی و اجتماعی طراحی شد. روایی صوری-محتوای آن توسط پنج صاحب‌نظر دانشگاهی تأیید شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی ۱۰ عامل شامل رسانه، خانواده، حمایت اجتماعی، تعامل اجتماعی، احترام، انگیزه، لذت و نشاط، ترس، اعتمادبه‌نفس، خودکارآمدی را شناسایی و انجام تحلیل عاملی تأییدی در لیزرل، این عوامل را تأیید کرد. نتایج این پژوهش نشان داد در عوامل اجتماعی، به ترتیب، احترام گذاشتن، حمایت اجتماعی، رسانه، خانواده و تعامل اجتماعی مهم‌ترین موانع هستند. در حیطه عوامل روان‌شناختی، به ترتیب، انگیزه مشارکت، عزت نفس، ترس، خودکارآمدی و لذت و نشاط مهم‌ترین عوامل هستند.

تاریخ دریافت:

۱۳۹۹/۰۷/۲۰

تاریخ پذیرش:

۱۳۹۹/۱۰/۱۷

واژگان کلیدی:

اعتمادبه‌نفس،
حمایت اجتماعی،
معلول، رسانه،
مشارکت ورزشی

مقدمه

را تشکیل می‌دهند. بر اساس گزارش این سازمان، ۸۰ درصد افراد معلول در کشورهای در حال توسعه زندگی می‌کنند. پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه وضعیت زندگی معلولین، حاکی از این است که در کشورهای مختلف، این گروه نسبت به سایر افراد جامعه از امکانات اولیه زندگی همانند بهداشت، مسکن و آموزش بهره‌مند نیستند. افراد معلول، علاوه بر این که در معرض خطرهای ناشی از مشکل اصلی خود هستند، در سایر موارد مربوط به تهدید سلامتی نسبت به افراد غیر معلول خطرپذیری بیشتری دارند (اولیور و همکاران^۲، ۲۰۱۸). معلولیت به عنوان یک پدیده اجتماعی واقعی

معلولین در تمام جوامع وجود دارند و جزء لاینفک جامعه محسوب می‌شوند. طبق آمار منتشر شده توسط سازمان بهداشت جهانی^۱ در سال ۲۰۱۱ تعداد افراد معلول در سراسر جهان یک میلیارد نفر تخمین زده شده‌اند که بین ۱۰ تا ۱۵ درصد جمعیت جهان

1. Email: amajali132@gmail.com
2. Email: cobuliev@gmail.ru

در کشورهای در حال توسعه با موانع عمده‌ای مواجه هستند که دسترسی و مشارکت در ورزش و فعالیت بدنی را محدود می‌کند. یکی از این زمینه‌های مشارکت دادن معلولان در فعالیت‌های اجتماعی و جلوگیری از انزوای آنان در جامعه، شرکت در رقابت‌های ورزشی است (جارما، دیکسترا، گیرتن و دکرا، ۲۰۱۴). در شرایط کنونی، انجام فعالیت‌های ورزشی برای معلولان اهمیت به خصوصی پیدا کرده و نه تنها به عنوان یک وسیله تفریحی و درمانی بلکه به عنوان عاملی در جهت تکامل نارسائی‌های جسمانی و روانی آنان مدنظر قرار گرفته شده است (شجاعی، ۲۰۰۲). در این زمینه، برخی موانع و فرصت‌ها وجود دارد که می‌توانند موجب کاهش یا افزایش مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی شوند. ورشون، ویارت، هرمانس و کتلا^۳ (۲۰۱۲) عوامل محیطی (حمل‌ونقل و غیره) و عوامل شخصی را مهم‌ترین موانع مشارکت این قشر در فعالیت‌های بدنی دانسته‌اند. عوامل محیطی، حمل‌ونقل، امکانات و تجهیزات، عوامل اجتماعی فرهنگی و اقتصادی مهم‌ترین عوامل بازدارنده و لذت نشاط، سلامتی و تندرستی و تعامل اجتماعی مهم‌ترین عوامل سوق‌دهنده مشارکت در فعالیت‌های بدنی معلولین است. نتایج پژوهش تاونسند^۴ و دیگران (۲۰۱۸) نشان داد ایجاد آمادگی بیشتر جهت حضور در جامعه، افزایش شادابی و امید به زندگی، بالا رفتن میزان اعتمادبه‌نفس، جلوگیری از افسردگی و کسالت، از فواید ورزش در زندگی معلولین است. به همین دلیل ورزش به عنوان یکی از ارکان مهم فعالیت‌های زندگی روزمره معلولین معرفی شده است و مشارکت در ورزش و فعالیت‌های جسمانی می‌تواند بهترین راه کاهش مشکلات این قشر

انکارناپذیر است که از گذشته‌های دور تا به امروز همواره در جوامع وجود داشته است. به دلیل دیدگاه‌های منفی که جامعه نسبت به معلولیت دارد، افراد معلول یک سری از چالش‌ها را تجربه می‌کنند. در حال حاضر و با گذشت زمان، قوانین مربوط به معلولیت در سراسر جهان به طور قابل توجهی به نیازهای معلولین توجه دارد. از این رو کیفیت زندگی افراد معلول به شکل قابل توجهی بهبود یافته است. توصیه سازمان جهانی در مورد ضرورت مشارکت کامل و تضمین برابری فرصت‌ها برای تحقق شعار «جامعه برای همه» مستلزم تغییرات محیطی و دگرگونی جدی در شرایط معلولین است به گونه‌ای که این افراد بتوانند خود را با شرایط محیط وفق دهند و به یک زندگی عادی دست پیدا کنند. بر این اساس معلولیت نمی‌تواند یک ویژگی و مشکل فرد باشد، بلکه محدودیتی از طرف جامعه است که مانع مشارکت این افراد در زندگی اجتماعی می‌شود (واعظ‌موسی و شمس، ۲۰۱۷). در نتیجه، قادرسازی معلولین بستگی به رفع موانع فیزیکی، اجتماعی، فرهنگی نگرشی دارد و در صورت رفع این موانع هر کس به فراخور ویژگی‌ها و توانایی‌های خود، می‌تواند از فرصت‌ها و امکانات موجود در جامعه استفاده نماید. در سال‌های اخیر یکی از مهم‌ترین گام‌هایی که در این زمینه برداشته شده، توسعه مشارکت افراد معلول در ورزش بوده است (مورفی، ۲۰۱۸). امروزه ورزشکاران معلول توانسته‌اند با موفقیت‌هایی که در ورزش کسب کرده‌اند، به اعتمادبه‌نفس لازم برای برخورداری از یک زندگی با کیفیت دست یابند. در بسیاری از کشورها فرصت‌هایی در سطح همگانی تا قهرمانی برای افراد معلول جهت نشان دادن توانایی‌های آنها در حوزه ورزش و فعالیت‌های بدنی وجود دارد. با این حال این مشارکت در سراسر جهان یکسان نیست و افراد معلول

3. Verschuren, Wiart, Hermans & Ketelaar
4. Ownsend

1. Murphy
2. Jaarsma, Dijkstra, Geertzen & Dekker

۱۳۲ هزار معلول وجود دارد که ۲۷ درصد آنها را معلولان مادرزادی تشکیل می‌دهند. بیش از دو درصد جمعیت تاجیکستان را معلولان جسمی تشکیل می‌دهند و بیشتر آنان امکانات مورد نیاز را ندارند. کیفیت زندگی آنها پایین است و با موانع محیطی و پیش داوری‌ها روبرو هستند. در تاجیکستان ۳۹ درصد افراد جامعه زیر خط فقر زندگی می‌کنند. معلولیت و فقر همدیگر را تقویت می‌کنند. سیستم سلامت تاجیکستان در حال انتقال از سیستم‌های سنتی به سیستم سلامت جدید با مکانیزم‌های جدید مدیریتی، مالی و عملیاتی است. در جامعه تاجیکستان حقوق افراد معلول و خدمات در دسترس برای آنها شناخته شده نیست و افراد معلول همیشه به امکانات در شهر خود دسترسی ندارند و فقر فرهنگی در برخورد با افراد معلول مشکل دیگری در این جامعه است (میشرا و همکاران، ۲۰۱۸). بنابراین، با توجه به تغییر در سیستم سلامت تاجیکستان و عدم انجام مطالعات در زمینه ورزش معلولین در این جامعه به نظر می‌رسد شناسایی عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر بر توسعه ورزش معلولین تاجیکستان با اهمیت و ضروری باشد تا بتوان از ورزش و فعالیت‌های فیزیکی مناسب استفاده شود. شناسایی عوامل مؤثر بر سر راه توسعه ورزش معلولان می‌تواند کمک قابل‌توجهی به رفع آنها و ارائه راهکارهای مؤثر در زمینه افزایش مشارکت در فعالیت‌های ورزشی نماید.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر باهدف شناسایی عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر در توسعه ورزش تاجیکستانی انجام شد. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر محتوا همبستگی از نوع معادلات ساختاری است.

از جامعه باشد. رنکین^۱ (۲۰۱۲) نیز دیدگاه‌ها و نظرات افراد معلول ورزشکار و غیر ورزشکار را در پژوهشی با عنوان درک موانع مشارکت در ورزش در کشور انگلستان را بررسی کرد و در مدل ارائه‌شده عوامل ساختاری، تدارکاتی و روان‌شناختی را شناسایی کرد. براگرو، دکر، گیرترن و دیکستارا^۲ (۲۰۱۳) موانع مشارکت ورزشی افراد معلول قطع عضو اندام تحتانی را در کشور هلند بررسی کرد و در مدل خود عوامل فنی، اجتماعی و شخصی را ارائه کرد. در همین راستا، در ایران نیز سبحانی، اندام و ظریف (۲۰۱۵) به این نتیجه رسیدند که به ترتیب اهمیت، عوامل سلامتی و تندرستی، لذت و نشاط و تعامل اجتماعی مهم‌ترین عوامل مؤثر مشارکت در فعالیت‌های بدنی است. مل ویل (۲۰۱۰) در پژوهشی به بررسی ادراکات والدین از عوامل افزایش انگیزه و موانع فعالیت بدنی برای کودکان دارای معلولیت ذهنی پرداخت، آنها عوامل افزایش انگیزه در کودکان را خانواده، علاقه‌مندی‌های کودک، برنامه‌ها و امکانات موجود، انگیزه اجتماعی و تجربیات جسمانی از فعالیت بدنی نام بردند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داد والدین نقش مهمی در حمایت از فعالیت کودکان مبتلا به اختلالات عقلی دارند. افزایش مطالعات و آموزش لازم به خانواده‌ها می‌تواند یکی از روش‌های مهم افزایش انگیزه جهت شرکت در فعالیت ورزشی این کودکان باشد (مکگری، کریاک و ملویل^۳، ۲۰۱۸).

وکیلی تنها و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای نشان دادند انگیزه سلامتی، تندرستی و نشاط و کسب پایگاه اجتماعی و موفقیت و سرگرمی نقش مهمی در تمایل به ورزش معلولین دارند. مهدی نژاد و همکاران (۲۰۲۰) نیز نقش مؤلفه‌های روان‌شناختی را در توسعه مشارکت معلولین در ایران مفید دانست. اکنون در تاجیکستان

3. McGarty, Craig & Melville

1. Rankin
2. Bragaru, Dekker, Geertzen & Dijkstra

شرکت‌کنندگان

جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه معلولان جسمی- حرکتی شهر دوشنبه در تاجیکستان است که این جامعه نامحدود است. از این جامعه، تعداد ۳۰۰ معلول به صورت نمونه در دسترس انتخاب شدند.

ابزار و شیوه گردآوری داده‌ها

ابتدا بر اساس مبانی نظری، مصاحبه با ورزشکاران معلول و کارشناسان تعداد ۵۶ سؤال در حیطه‌های روان‌شناختی و اجتماعی طراحی شد. روایی صوری- محتوای آن توسط ۵ صاحب‌نظر دانشگاهی تأیید شد. بر اساس طیف ۵ گزینه لیکرت (گزینه‌های کاملاً مخالفم، مخالفم، بدون نظر، موافقم، کاملاً موافقم) تنظیم گردید. ده مؤلفه شامل مؤلفه‌های اجتماعی شامل رسانه، خانواده، حمایت اجتماعی، تعامل اجتماعی، احترام-ترحم؛ مؤلفه‌های روان‌شناختی شامل انگیزه مشارکت، لذت و نشاط، ترس از آسیب، اعتمادبه‌نفس و خودکارآمدی انتخاب شد. شیوه امتیازگذاری به ترتیب ۱ تا ۵ است. بعد از انتخاب نمونه، به مراکز ویژه معلولین جسمی- حرکتی شهر دوشنبه مراجعه شد. نحوه تکمیل پرسش- نامه برای آنها توضیح داده شد. از آنها خواسته شد، صادقانه به سؤالات پرسش‌نامه پاسخ دهند. به آنها اطمینان داده شد پاسخ‌های آنها محرمانه باقی خواهد ماند. در نهایت، بعد از تکمیل، پرسش‌نامه‌ها به تدریج جمع‌آوری شدند.

روش پردازش داده‌ها

از فراوانی و فراوانی نسبی برای توصیف داده‌ها استفاده شد. برای کشف عوامل روان‌شناختی و اجتماعی از تحلیل عاملی اکتشافی در نرم‌افزار اس پی اس^۱ نسخه ۲۶ و برای تأیید مؤلفه‌ها در قالب مدل اندازه-گیری از تحلیل معادلات ساختاری در نرم‌افزار لیزرل^۲ نسخه ۹٫۳ استفاده شد.

یافته‌ها

تحلیل داده‌های جمعیت شناختی نشان داد ۵۲ درصد شرکت‌کنندگان مرد و ۴۸ درصد زن بودند. ۳۹ درصد شرکت‌کنندگان بین ۲۱ تا ۳۰ سال؛ ۳۵ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال و ۲۶ درصد بالای ۴۰ سال سن داشتند. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با نرم‌افزار اس پی اس نشان داد مقدار آماره کمو برابر با ۰/۸۳ است که بالاتر از معیار حداقل ۰/۵ است. بنابراین، اندازه نمونه برای تحلیل عاملی کافی است. همچنین، آزمون بارتلت نیز معنادار است ($p=۰/۰۰۰$ ، $\chi^2=۱۲۵۳۱/۰۲$) یعنی، همبستگی بین متغیرها به طور معناداری از صفر متفاوت است. نتایج تحلیل عاملی روی ۶۵ آیتم با واریانس نشان داد بر اساس معیار کایزر (مقادیر ویژه بالاتر از ۱) در جدول شماره ۱ حفظ ۱۰ عامل منطقی است و در کل ۷۱/۶ درصد از واریانس را توضیح می‌دهند.

پرتال جامع علوم انسانی

2. Lisrel

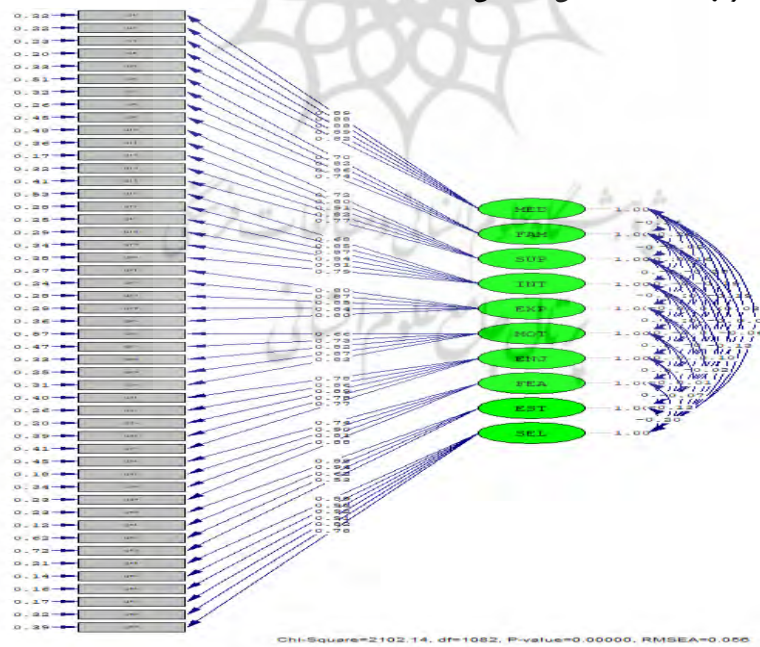
1. SPSS

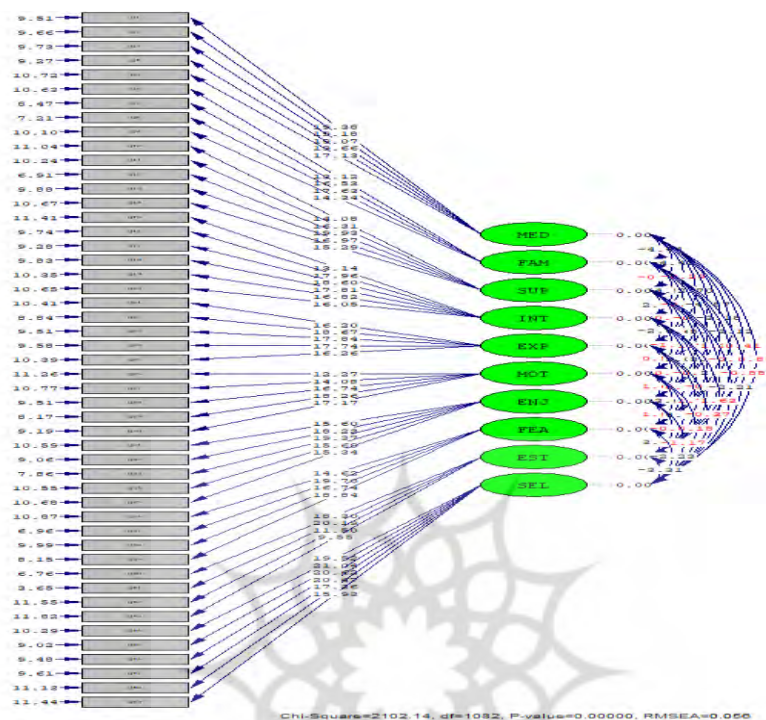
ادامه جدول ۲- بارهای عاملی هر آیتم پرسش‌نامه

سؤال	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵	عامل ۶	عامل ۷	عامل ۸	عامل ۹	عامل ۱۰
۴۲	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۷۲	-
۴۳	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۶۲	-
۴۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۹۱
۴۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۹۴
۴۶	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۹۲
۴۷	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۹۳
۴۸	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۸۳
۴۹	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۰/۷۶
آلفا	۰/۹۳	۰/۸۶	۰/۹۴	۰/۷۵	۰/۹۰	۰/۷۰	۰/۸۲	۰/۸۹	۰/۷۷	

که همه بارهای از قدرت تبیین خوبی برخوردار هستند و قدر مطلق مقادیر-تی بالاتر از ۱/۹۶ هستند که نشان‌دهنده این است که سؤال مربوطه قادر به سنجش معنادار متغیرش است.

در نهایت، نتایج تحلیل عاملی تأییدی اولیه با نرم‌افزار لیزرل نشان داد مقادیر بارهای عاملی همه سؤالات معنادار است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی با نرم‌افزار لیزرل در شکل ۱ نشان داد مقادیر بارهای عاملی همه سؤالات بالاتر از ۰/۵ است که نشان‌دهنده این هست

شکل ۱- مقادیر بی و تی مدل

جدول ۳ شاخص‌های نیکویی برازش RMSEA، همان‌گونه که مشاهده می‌کنید، بیشتر شاخص‌ها نسبت کای اسکور به درجه آزادی (χ^2/df)، NFI، قابل قبول هستند و بنابراین، تحلیل عاملی تأییدی از برازش مناسب مدل پیشنهادی حمایت کرد. SRMR، IFI، CFI، NNFI را نشان می‌دهد.

جدول ۳- شاخص‌های برازش نیکویی برازش

شاخص‌ها	مقدار	مقدار قابل قبول	تفسیر
خی-دو	$P=0.000$ $\chi^2=2102/1$	معنادار باشد	کمتر از ۰/۰۵ است پس معنادار می‌باشد
χ^2/df	۱/۹	مقادیر بین ۱ تا ۳	قابل قبول است
RMSEA	۰/۰۵۶	مقادیر کمتر از ۰/۰۶	قابل قبول است
NFI	۰/۹۲	مقادیر بین ۰/۹۰ تا ۰/۹۵	قابل قبول است
NNFI	۰/۹۰	مقادیر بین ۰/۹۰ تا ۰/۹۵	قابل قبول است
CFI	۰/۹۰	مقادیر بین ۰/۹۰ تا ۰/۹۵	قابل قبول است
IFI	۰/۹۰	مقادیر بین ۰/۹۰ تا ۰/۹۵	قابل قبول است
SRMR	۰/۰۵۴	زیر ۰/۰۸	قابل قبول است

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، شناسایی عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر در توسعه ورزش معلولان تاجیکستانی بود که ۱۰ عامل دسته به عنوان عوامل اصلی شناسایی گردید. نتایج این پژوهش نشان داد در عوامل اجتماعی، به ترتیب، احترام گذاشتن، حمایت اجتماعی، رسانه، خانواده و تعامل اجتماعی مهم‌ترین موانع می‌باشند. در حیطه عوامل روان‌شناختی، به ترتیب، انگیزه مشارکت، عزت نفس، ترس، خودکارآمدی و لذت و نشاط مهم‌ترین عوامل هستند. از جنبه روان‌شناختی و اجتماعی نتایج پژوهش حاضر با پژوهش دهقاندار (۲۰۱۱) و سبحانی و همکاران (۲۰۱۵) و وکیلی (۲۰۱۹) همخوانی دارد. به‌طورکلی باید گفت معلولین نیز مانند سایر افراد جامعه حق استفاده از تسهیلات ورزشی و رفاهی را دارند و با توجه به شرایط جسمی آنان می‌بایست محیط از لحاظ روانی شرایط حضورشان را داشته باشند. برای مثال وکیلی و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند که تاب‌آوری، خوش‌بینی، خودکارآمدی و امیدواری بر توسعه مشارکت در ورزش همگانی جانبازان و معلولان تأثیر معناداری دارد. به نظر می‌رسد امید به آینده در کنار اعتقاد به توانایی‌های خود و سرسختی در برابر چالش‌های پیشروی معلولین در جامعه کلید موفقیت فرد در برابر موانع مشارکت آنها در ورزش باشد. این نتایج می‌تواند به منظور آماده‌سازی معلولان و جانبازان برای حضور پایدار در فعالیت ورزشی مثمر ثمر واقع شود. در نظر داشته باشیم که دو درصد از افراد جامعه تاجیکستان را معلولین تشکیل می‌دهند و استفاده از تسهیلات ورزشی حق طبیعی آنان است. ورزش برای معلولین مفهوم وسیع‌تری دارد. فرد معلول می‌تواند با ورزش محدودیت‌های حرکتی خود را کم‌رنگ نماید، استقلال خود را به دست آورد و فرد

مفیدی برای جامعه خود باشد. یکی از عوامل مؤثر عزت نفس است که به نظر می‌رسد با حمایت‌های اجتماعی در تعامل است (شمس و اکبری‌کامرانی، ۲۰۱۵). بر اساس مدل دوهزنوند، موقعیت‌های خوب و تنظیم ذهنی، راهکارهای کنار آمدن مفیدی برای افرادی است که با ناتوانی روبرو می‌شوند (استین هاردت، اولنهایگ، جانسن و دولوا، ۲۰۲۰)؛ بدین معنا که حمایت اجتماعی و عزت نفس عوامل مهمی هستند که نتایج مثبتی برای معلولان دارد. به عنوان نتیجه‌گیری، حمایت اجتماعی کافی از افراد دارای معلولیت جسمی ممکن است عزت نفس آنها را بهبود بخشد، بنابراین بر تبعیض درک شده تأثیر می‌گذارد. بهبود حمایت اجتماعی در خانواده‌ها و محله‌ها ممکن است ناراحتی را کاهش دهد و امید را تقویت کند. بنابراین، به منظور حمایت از افراد دارای معلولیت جسمی، ما نیاز به ایجاد یک شبکه جامع پشتیبانی اجتماعی برای آنها داریم. خانواده‌های افراد دارای معلولیت جسمی، جوامع و سازمان‌های اجتماعی نیز باید برای ایجاد یک محیط زندگی مناسب برای بهبود زندگی افراد دارای معلولیت جسمی درگیر شوند. یکی دیگر از عوامل مؤثر بر توسعه و مشارکت ورزشی معلولین، خانواده بود. این نتایج با پژوهش نادریان و هاشمی (۲۰۰۹) در یک راستا قرار دارند. بر اساس مدل هرمی موانع کرافورد به نظر می‌رسد موانع خانوادگی از جمله عوامل اثرگذار بر عدم شرکت افراد در فعالیت‌های ورزشی باشند. بنابراین، به نظر می‌رسد همراه شدن دیگر افراد خانواده با افراد معلول در فعالیت‌های ورزشی، تشویق و حمایت‌های معنوی و مالی خانواده می‌تواند نقش تعیین‌کننده در توسعه و مشارکت ورزش معلولین داشته باشد. همچنین رفتار و شرایط خانواده

باید به‌گونه‌ای باشد که باعث ایجاد انگیزه در معلولین شود تا این افراد به فعالیت‌های ورزشی علاقه‌مند شوند و به‌طور منظم و مستمر در آن شرکت کنند (زبردست و شریفیان، ۲۰۱۶).

رسانه‌های عمومی مانند رادیو و تلویزیون به دلیل پر مخاطب بودن، فراگیر بودن و درصد نفوذ بالا می‌توانند بسیار تأثیر گذار باشند و نشریات نیز با تبعیت کردن از دیگر رسانه‌ها قطعاً به این امر خواهند پرداخت. افزایش حمایت رسانه‌های منجر به افزایش معنادار میزان انگیزه مشارکت زنان معلول جسمی-حرکتی می‌شود. مهم‌ترین هدف رسانه‌های گروهی ورزش، در راستای اهداف ملی در هر کشور، می‌تواند توسعه ورزش باشد که ابعاد و محورهای مختلفی دارد و رسانه‌های گروهی در بیشتر موارد می‌توانند مؤثر باشند (قاسمی، ۲۰۰۷). نتایج پژوهش ایمانیان، حیدری نژاد و خطیبی (۲۰۱۵) نشان داد محتوای نشریات روزنامه ورزشی کشور در شش ماهه دوم سال ۱۳۹۳ نود و نه درصد را به ورزش افراد سالم و فقط یک درصد را به ورزش معلولین اختصاص داده بودند. هرگاه فعالیت‌ها و موفقیت‌های معلول در رسانه‌های نوشتاری و تصویری منعکس شود و برنامه‌هایی اختصاصی به ورزش معلولین بپردازد، افراد معلول به فعالیت ورزشی ترغیب می‌شوند. اطلاع‌رسانی از سردرگمی افراد برای چگونگی پرداختن به ورزش معلولین جلوگیری می‌کند و انگیزه مشارکت زنان معلول جسمی-حرکتی را افزایش می‌دهد. از این رو مطبوعات با توجه بیشتر به ورزش معلولین می‌توانند زمینه جذب هر چه بیشتر آنها به ورزش را فراهم کنند. در نظر گرفتن جنبه‌های اجتماعی یکی از عوامل مهم مشارکت افراد معلول در فعالیت‌های جسمانی هستند (دیواین^۱، ۲۰۱۶). حمایت اجتماعی می‌تواند به شکل استقبال مردم از مسابقات افراد معلول، اهمیت دادن به افتخارات و افتخارآفرینی ورزشکاران معلول و به طور

کلی حمایت همه‌جانبه از ورزشکاران معلول باشد. همچنین حمایت‌های اجتماعی که توسط فدراسیون و مدیران تصمیم‌گیرنده، دوستان و همکاران انجام می‌شود، نیز می‌تواند عامل مؤثری در توسعه و مشارکت ورزش معلولین باشد. بنابراین مسئولان متخصص باید معلولان را برای مشارکت در فعالیت‌های ورزشی تشویق کنند. برای مثال با برگزاری مسابقات ورزشی ویژه معلولین در سطوح مختلف می‌توانند ورزشکاران برتر را شناسایی و از آنها تجلیل کنند. در مسیر حمایت‌های اجتماعی رسانه‌ها تصویری و شنیداری و نوشتاری به همراه فضای مجازی نیز می‌توانند نقش ارزنده و مهمی داشته باشند. عامل دیگری که از مشارکت در امور ورزشی حاصل می‌شود تأثیرات مثبت تربیتی و اشتیاق تخصصی یا حرفه‌ای است. فعالیت در زمینه‌های ورزشی، انگیزه پیشرفت و رقابت شرکت‌کننده را افزایش می‌دهد یا حداقل کمک می‌کند تا این خصوصیات را به دست آورند و این خصوصیات یا تمایلات را از محیط‌های ورزشی به محیط‌های غیرورزشی انتقال دهند؛ بنابراین شرکت در فعالیت‌های ورزشی، زمینه مناسبی را برای اجتماعی شدن به وجود می‌آورد.

بادیا و همکاران (۲۰۱۱) به تأثیر عوامل محیطی و شخصی بر مشارکت جوانان و بزرگسالان معلول در فعالیت‌های اوقات فراغت پرداختند. به این نتایج دست یافتند که عوامل محیطی و عوامل اجتماعی و فرهنگی مثل نیاز به کمک دیگران برای مشارکت در فعالیت‌های اوقات فراغت و همین‌طور عوامل نظیر ترس از مسخر شدن و ترس از سوی دیگران، مهم‌ترین موانع عدم حضور در فعالیت‌های اوقات فراغت است. بنابراین، ترس از مسخر شدن و ترس از آسیب‌دیدگی نیز از دیگر عوامل روان‌شناختی مهم در توسعه ورزش معلولین تاجیکستانی است. دیدگاه ترحم‌آمیز و این‌که

جامعه از طریق رسانه‌ها، زمینه حمایت اجتماعی، احترام گذاشتن به معلولین و دوری از حس ترحم را برای معلولین فراهم کنند تا معلولین در محیط اجتماعی احساس امنیت کنند و انگیزه کافی برای شرکت در ورزش را داشته باشند.

از جمله مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به گستردگی جامعه آماری، محدود بودن حجم نمونه با کنترل متغیر سن، و عدم توانایی تکمیل پرسش‌نامه‌ها در افراد دارای نقص عضو اشاره کرد. در نهایت به محققین پیشنهاد می‌شود مطالعاتی در سایر کشورهای تازه استقلال یافته انجام شود و نتایج آنها با نتایج این مطالعه مقایسه شود. به‌علاوه پژوهشی در زمینه مقایسه کیفیت زندگی معلولان تاجیک ورزشکار و غیر ورزشکار انجام شود.

به افراد معلول به عنوان یک فرد ناتوان برخورد می‌شود، اعتمادبه‌نفس را از آنها سلب می‌کند و انگیزه مشارکت را در آنان کاهش می‌دهد. یافته‌های پژوهش محمدی، فیروزجا، ندایی و احمدی (۲۰۱۷) مانع اجتماعی و فرهنگی را در رتبه چهارم موانع مشارکت بانوان معلول جسمی-حرکتی در فعالیت‌های ورزشی نشان داد و نگرش‌های منفی در سطح جامعه را، از جمله مؤلفه‌های منفی اثرگذار در این حوزه برشمرد. بنابراین، به طور کلی پیشنهاد می‌شود مدیران و تصمیم‌گیران در تاجیکستان باید به ویژگی‌های روان‌شناختی معلولین مانند بهبود اعتمادبه‌نفس و خودکارآمدی و کاهش ترس از شکست در محیط‌های ورزشی یا ترس از آسیب‌دیدگی و فراهم کردن محیطی شاد و پرنشاط توجه ویژه داشته باشند تا میزان مشارکت ورزشی معلولین افزایش و زمینه‌های توسعه ورزش برای این افراد را فراهم نمایند. همچنین با آموزش خانواده‌ها و

منابع

1. Bragaru M., Dekker R., Geertzen J.H., Dijkstra P.U. (2011). Amputees and sports. *Sports Medicine*, 41(9), 721-740.
2. Dehghan S., Emanzadeh M., Namor M., Poorpanahi M. (2019). Investigating the Role of Mass Media in the Development of Private Sector Participation in Sport. *Communication Management in Sport Media*, 7(1), 85-96. In Persian.
3. Dehghandar F. (2011). Comparison of barriers to physical activity, movement of male veterans with spinal cord injury and amputation. Master's Degree Program in Physical Education, at Shiraz University. In Persian
4. Devine M.A. (2016). Leisure time physical activity. Experiences of college students with disability. *Adopted Physical Activity Quarterly*, 33 (2), 176-94.
5. Imanian M., Heidarinejad P., Khatibi A. (2015). Content analysis of the country's sports press with a sports approach for the disabled. *Journal of Communication Management in Sports Media*, 3 (10), 5-42. In Persian
6. Jaarsma E.A., Dijkstra, P.U., Geertzen, J. B., Dekker, R. (2014). Barriers to and facilitators of sports participation for people with physical disabilities: A systematic review. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 24(6), 871-881.

7. Mahdinejad D., Savadi M., Saibani H. (2021). Analysis of the Role of Psychological Capital Components on Development of Sports Participation of Veterans and the Disabled in Islamic Republic of Iran. *Studies sport psychology*. 9(34), 215-234. In Persian
8. Martin J., Guerrero M., Snapp E. (2020). Disability and Sport Psychology. *Handbook of Sport Psychology*, 1152-1168
9. McGarty A., Melville C. A. (2018). Parental perceptions of facilitators and barriers to physical activity for children with intellectual disabilities: A mixed methods systematic review. *Research in Developmental Disabilities*, 7, 40-57.
10. Mishra S., DeMuth S., Sabharwal S., Watts H.G., Lentz K.L., Huber M., et al. (2018). Disability and rehabilitation in Tajikistan: development of a multispectral national program to leave no one behind. *Public health panorama*, 4(02), 202-209.
11. Mohammadi H.A., Firoozjah J., Nedayi I., Ahmadi M. (2017). Identifying and prioritizing barriers to sports participation in sports for women with physical disabilities in Qom province. *Sports Management Studies*, 46, 155-192. In Persian
12. Murphy E.A. (2018). Understanding Thai Attitudes toward Individuals with Physical Disabilities: Outcome of an International Adaptive Sports Training Program. Thesis, Clemson University
13. Naderian JM, Hashemi H. (2009). Barriers to women's participation in exercise women in Isfahan. *J Res Sport Sci*, 23(2), 137-50.
14. Oliver L., Stephan G., Michael N., Leonard A., Volker K., Werner K. (2018). Relegation of disabled children to lower age-levels in junior football—results and limitations of inclusion in recreational football. *Science and Medicine in Football*, 2(4), 315-320.
15. Shams, A., Ahmadi Kamrani, A.A. (2015). The Effect of Aerobic Activity Intensity on Self-Concept Dimensions among Elderly with 60 to 70 Years Old. *Sport Psychology Studies*, 4(11): 53-64. In Persian.
16. Sobhani A., Andam R., Zarifi M. (2015). Study and prioritizing the factors and barriers to sport participation of Disabled people of Ahvaz city. *Scientific Journal Of Organizational Behavior Management in Sport Studies*, 2(2), 41-48. In Persian
17. Steinhart F., Ullenhag A., Jahnsen R., Dolva A.S. (2020). Perceived facilitators and barriers for participation in leisure activities in children with disabilities: perspectives of children, parents and professionals. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 1-15.
18. Townsend J., Hawkins B.L., Bennett J. L., Hoffman J., Martin T., Sotherden E., Bridges W. (2018). Preliminary long-term health outcomes associated with recreation-based health and wellness programs for injured service members. *Cogent Psychology*, 5(1), 1-17.
19. Vaez Mousavi M, Shams A. (2017). Mental Health of Iranian Elite Athletes. *Iran J Health Educ Health Promotion*. 5(3): 191-202. In Persian
20. VakiliTanha S., Ahmadi S., Soleimani M. (2019). Identifying and compiling the model of motivations for sports participation of veterans and the disabled. *Studies sport psychology*, 8 (30), 142-160. In Persian

21. Verschuren O., Wiart L., Hermans D., Ketelaar M. (2012). Identification of facilitators and barriers to physical activity in children and adolescents with cerebral palsy. *Journal of Pediatrics*, 161(3), 488-494.

ارجاع دهی

علیزاده، علی؛ و کابالیوف، زین العابدین. (۱۴۰۰). عوامل روان‌شناختی و اجتماعی مؤثر در توسعه ورزش معلولان تاجیکستانی. *مطالعات روان‌شناسی ورزشی*، ۱۰(۳۵)، ۱۹-۳۶. شناسه دیجیتال: 10.22089/spsyj.2021.9547.2054

Alizadeh, A; and Cobuliev, Z. (2021). Psychological and Social Factors Influencing the Development of Sports for Athletes with Disabilities in Tajikistan. *Sport Psychology Studies*, 10(35), 19-36. In Persian. DOI: 10.22089/spsyj.2021.9547.2054

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی